elat.: *keſſuſt*), dat. (=praegu allat.: *keſulle, neille Iſſandille*) ja akusat. (=praegu partit.: *Kalla, Rodhto, Lawda, neid Iſſandîd*).

Recke-Napiersky II; Gadebusch, L. B.; Beise I; Napiersky, Pred.-Lex., II; V. Reiman, E. Piibli ümberp. lugu II, 30—32; T. Sander, E. kirj. lugu, III, lk. 51 jj.; V. Reiman, Kivid ja killud (1907), 8—9; Kodu 1911, lk. 37 (J. Ruus); Kampmann, Peaj. I, lk. 178—180; Jõulu Album 1913 (M. J. Eisen); E. Kirj. 1914, lk. 17–20 (J. Ruus); M. J. Eisen, Eesti mütoloogia (1920), lk. 181. *A. S-te.*

GÖSEKEN, Heinrich, *sen.* sünd. a. 1612 Hannoveris, omandas kõrgema hariduse eri paigus Saksamaal, tuli a. 1637 Tallinna, kus ta kohe erilise hoolega asus õppima eesti keelt. A. 1638 saab G. Risti ja H.-Madise, a. 1641 Kullamaa kirikuõpetajaks, a. 1647 praostiks ja Tallinna konsistooriumi assessoriks. Surn. 24. XI 1681 ja maetud 1682 Kullamaa kirikusse. Peale mõne ladinakeelse teoloogilise teose on G. kirjutanud tähtsa eesti keele grammatika ning saksa- (ladina-) eesti sõnastiku »*Manuductio ad Linguam Oesthonicam*, Anführung zu Öhstnischen Sprache . . .«, mis ilmus Tallinnas a. 1660 ja sisaldab 36 lk. pühendusi, eessõna jne., 496 lk. grammatilisi märkusi ja sõnastikku ja 15 lk. lisa (*Animadversiones & Supplementum in Vocabularium Oesthonico-Germanicum cum annotatis Erratis Gravioribus*), kokku 547 lk. in 8^0. Teos on haruldane, sellest on alal hoidunud 4 eks. Tartu raamatukogudes (Ülikool, ERM, Õp. E. S.), 1 eks. Helsingi ülikooli seminari raamatukogudes ja paar eksemplari veel erakätes. G. on seadnud ka Stahli Käsi- ja kodu-raamatus esinevaist eestikeelseist kirikulauludest 127 laulu riimidesse, mis ilmusid A. Winkleri Käsi-, kodu- ja kirikuraamatus a. 1656. Ka olevat G. järele jätnud eesti keele sõnastiku ja Uue Testamendi (terve Piibli?) tõlke käsikirjad (viimane 2 suurt köidet suur in 4^0), mis aga kaotsi on läinud. Ta on eesti keelde tõlkinud ka palju kirikulaulusid ja palveid, mis käsikirjas varemalt alal hoiti Tallinna linna (end. Nikolai) gümnaasiumi raamatukogus, mis aga nüüd samuti on kadunud. — Oma *Manuductio* kokkuseadmisel on G. aluseks võtnud H. Stahli ja Joh. Gutsleffi grammatikad ja sõnastikud. Õige suurel määral on ta aga kasutanud enda kogutud andmeid rahvakeelest, ja nimelt Läänemaa (Kullamaa) murdest, mida ta raamatu eessõnas nimetab kõige puhtamaks idioomiks. Tema teoses leiduv kaunike arv lõuna-eestilisi keelesugemeid (ill. *kirckohe, parro* 'kult', *hemme* 'märg') näib olevat ammutatud Joh. Gustleff'i teosest *Observationes etc.* G.-i *Manuductio* jaguneb kaheks osaks: I. *Observationes Oesthonicæ Grammaticæ*, lk. 1—75, ja selle lisana *Appendices* lk. 76—84, viimane sisaldades peatükke lühenduste, grammatiliste figuuride, Tartu (=lõuna-eesti) murde, kuude ja (täht-)päevade nimede kohta, ja II. *Farrago Vocabulorum Germanicô-Oesthonicorum*, lk. 85—496. G.-i eesti keele kirjaviisi karakteriseerivad järgmised jooned: 1. tähtede *dh, ck, ß, tz, x, y ja z* (*kõdht, kirdko, aßja, otzima, pexma, Saxa mah Kuck, Rizick*) tarvitamine (puuduvad siiski *f* ja *q*); 2. *g*-häälikut märgib G. *gk*, harvemini ka *ck*-ga; 3. vokaalide pikemat väldet tähendab G. veel, saksa keele eeskujul, *h*-ga (*Mah, luhlſin, hühdtaxe, Sihl, wihmne*), kuigi ta peab ise soovitavamaks pikki vokaalisid kirjutada kaksiktähega (*Maa, Sijl, rijſuma, luulſin, kaaſitama, peenikenne*), tarvitades sealjuures järjekindluseta mõlemat kirjutusviisi; 4. pea- ja kaasrõhulise silbi lühidale vokaalile järgnevat lühidat konsonanti märgib ta harilikult kaksiktähega (*maddo, kanna, Süggiſe, nerrima, tühhiax, Leickamiſſe, peenikenne*). *n*-e aga vahel ka *ñ*-ga (*pañe*); 5. *ä*-d märgib G. harilikult *e*-ga (*weljas, nerrima, kexub*); 6. substantiive kirjutab G. sagedasti suure algtähega (*Mah, Kuck, Tang*). Deklinatsiooni ja konjugatsiooni tüüpisid eraldab G. kumbagi ainult ühe. Käändeid tunneb ta järgmisi: nomin., genit. (=praegune elat., *-st*), dat. (*-le* või *-lle*), akusat. sng. (=praegune genit.), akusat. pluur. (=praegune partit. sng.: *mehſt, laſt*), ablat. (mille väljendajaks olevat ainsuses artiklid *ſeſt, ſelt*, mitmuses *neiſt, neilt*). Nagu Stahl tarvitab ka G. *pühhin, soen* jne. kõrval veel *püchkin, suggen* jne. G.-i avaldatud sõnastik on sõnade poolest õige rikkalik ja meie sõnavara ajaloo uurimisele tähtis: peale tähtsamate ja harilikumate üldeestiliste sõnade sisaldab see suure hulga sõnu, mis on kitsamalt kas läänemaalised või põhja-pärnumaalised, paljud neist praegu kõnekeeles juba väga haruldased või tarvitusest isegi täiesti kadunud.

Recke-Napiersky II; V. Reiman, Kivid ja killud (1907), 8 jj.; Paucker, Geistl., 264. *A. S-te.*

GÖSEKEN, Heinrich, *jun.*, eelmise poeg, sünd. Kullamaal ca. a. 1645, õppis usuteadust arvat. Rostokis. Sai Mihkli kog. abiõpetajaks a. 1672. A. 1682 kutsuti ta Uue Testamendi eesti k. tõlke parandajaks. Suri 3. III 1705. — G. tõlkis mõned Vana ja Uue Testamendi raamatud eesti keelde, mis aga trükkimata jäid. Õpetaja C. G. Reinthali peetud kõne järele (Õp. Eesti Seltsis, 2. IV 1858 Tartus), võib arvata, et G. katsus oma piiblitõlgetes ühendada põhja- ja lõuna-eesti murret. See oli tal võimalik, sest pärides oma isalt